

# Kettusviesti 1/2018



## Sisältö

<i>Puheenjohtajan palsta</i> .....	3
Kuolimaan Kettusten sukukokous kesällä 2018.....	4
Kuolema Kuuttivaarassa .....	6
Välirauhan kuolemanpartiot .....	35



Kesällä 2016 Sukuseuran matka Viipuriin ja Ihantalaan



Kesällä 2017 Sukuseuran matka Äänisen rantakylään

## *Puheenjohtajan palsta*

*Tuula Luomala*

### **Hyvät Kuolismaan Kettusten sukuseuran jäsenet!**

*Talvi Olympialaiset on sitten ohi, joten nyt ei tarvitse enää jännittää miten suomalaiset pärjää kisoissa. Hienosti Koreassa pärjättiin, mikäli joku kysyisi minun mielipidettä. Siitä vaan kokeilemaan miten esim. 10 km matka taittuu suksilla. Vanha sanonta; helpommin sanottu kuin tehty pätee tähänkin. Itse olen hiihtänyt tänä talvena yhteensä 50 km ja pidän sitä ns. hienona suorituksena Turun Impivaaran maastossa hiihdettynä. Muutama vuosi sitten olin Lappiin suuntautuvilla latumatkoilla vuosittain mukana. Nyt minulle riittää lähimaasto ja siihen sitten lisäksi muuta liikuntaa.*

*Olemme kokoontuneet sukuseuran vuosikokouksessa kolme vuotta sitten ja niinpä on ilo nähdä kesällä 2018 sukuseuraan kuuluvia, vaihtaa kuulumisia sekä tavata uusia ”kasvoja”.*

*Ensio on laittanut Kettusviestin sivuille tarkempaa tietoa tulevasta Kuolismaan Kettusten sukuseuran vuosikokouksesta aikatauluineen sekä mahdollisuudesta lähteä katsomaan Möhkön kesäteatterin esitystä Koita, Seikkailuja joen varrella [www.teatterimohko.fi](http://www.teatterimohko.fi)*

Muista käydä katsomassa seuran sivuja [www.kuolismaankettuset.fi](http://www.kuolismaankettuset.fi), josta löytyy ajankohtaista infoa sukuseuramme toiminnasta.

Nähdään kesällä 2018. Tervetuloa Ilomantsiin

Aurinkoista Kevätaikaa!

## **Kuolismaan Kettusten sukukokous kesällä 2018**

*Kolme vuotta sitten, vuonna 2015 vietimme yhteistä hetkeä Petkeljärvellä ja mukana oli silloin 27 sukumme jäsentä. Kesällä 2018 pidämme sukukokouksen lauantaina 21. päivänä Ilomantsissa. Kesällä 2018 vietämme sukukokousta Möhkössä Mantan Majatalossa (Entinen Möhkön kansakoulu) osoite Möhköntie 210, 82980 Möhkö.*

*Ajankohta on lauantai 21. heinäkuuta 2018 ja kokous alkaa aamulla kello 9.00*

### **Sukukokouksen ohjelma**

*Kokoukseen on tulossa sääntömuutos kohtaan 9§. Aiempien päätösten mukaan sukuseura on valinnut kaksi toiminnantarkastajaa ja yhden varatoiminnantarkastajan. Hallitus esittää, että sääntöjä muutetaan siten, että sukuseuralla on yksi toiminnantarkastaja ja yksi varatoiminnantarkastaja. Asiasta keskustellaan ja päätetään asianomaisen sukukokouksen asian kohdalla.*

*Kello 9.00 mennessä ilmoittautuminen Möhkön vanhalla koululla. Ilmoittautumisen yhteydessä kerätään ateria- ja kesäteatterimaksut (katso hinnat ja lounaan sisältö etusivun linkistä).*

### **Suvivirsi, yhteislaulu**

**Sukuseuran kesämatkat 2016 ja 2017 Viipurissa ja Petroskoissa**

**Suvun historiakatsaus**

**Keskustelua suvun jäsenten kesken, uudet ideat ja tulevaisuuden toiminta**

**Kunniajäsenen palkitseminen**

**Vuosikokous**

## **Kuolismaan Kettusten vuosikokous 2018**

*1§ Sukukokouksen puheenjohtajan valinta*

*2§ Sihteerin valinta*

*3§ Sukukokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus*

*4§ Kokouksen työjärjestyksen hyväksyminen*

*4§ Vuosien 2015 - 2017 toimintakertomuksen hyväksyminen*

*5§ Vuosien 2015 - 2017 tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus*

*6§ Tili- ja vastuuvapauden myöntäminen tilivelvollisille*

*7§ Vahvistetaan hallituksen laatima kolmivuotiskauden toimintasuunnitelma ja talousarvio vuosille 2018 – 2020*

*8§ Valitaan hallituksen jäsenet erovuoroisten tilalle:*

*Erovuoroiset jäsenet ovat: Ari Korpelainen, Ensio Kettunen ja Kari Kettunen. Muut hallituksen jäsenet ovat Taina Koivisto, Jaakko Kettunen ja Tarmo Kettunen, joiden toimikausi jatkuu kesään 2021 saakka. Sukuseuran puheenjohtajana jatkaa edellisen kokouksen (2015) päätöksen mukaan Tuula Luomala ja hänen toimikausi päättyy vuonna 2021.*

*9§ Päätetään toiminnantarkastajien määrästä. Nykyisen säännön mukaan toiminnantarkastajia on kaksi ja yksi varatoiminnantarkastaja. Hallitus esittää, että sääntöjä muutetaan siten, että valitaan yksi toiminnantarkastaja ja yksi varatoiminnantarkastaja.*

*Päätös:*

*Valitaan toiminnantarkastaja ja yksi varatoiminnantarkastaja.*

*Aiemmin toiminnantarkastajina ovat olleet Sirpa Kinnarinen ja Olavi Valtonen, sekä varatoiminnantarkastajana Toivo Korpelainen.*

*10§ Päätetään jäsenmaksun/kannatusmaksun suuruudesta. Voimassa olevan päätöksen mukaan jäsenmaksu on 20 €/henkilö tai perhekunta.*

*Päätös:*

*11§ Päätetään toimintakauden varainhankinnasta*

*12§ Muut asiat:*

- Tietoturvalain vaatimukset sukuseuroille*
- Kotisivujen ylläpito, sen tuomat kulut ja Domainin uusiminen*
- Sukuseuran matkat*
- Kesällä 2016 tehtiin sukuseuran matka Viipuriin*
- Kesällä 2017 tehtiin sukuseuran matka Petroskoihin*
- Kesällä 2019 tehtävän sukumatkan kohde*
- Kesällä 2020 tehtävän sukumatkan kohde*

*13§ Vuosikokouksen päättäminen*

*Kello 11.30 - 12.30 Sukuateria ja kahvit*

*Yhteiskuva*

*kello 14.00 Möhkön kesäteatteriesitys: Koita, seikkailu joen varrella*

## Kuolema Kuuttivaarassa

*Ensio Kettunen*

*Otsikko Kuolema Kuuttivaarassa voisi olla seuraavan kirjani aihe. Työn alla on tänä vuonna kuitenkin Ilomantsissa talvisodan jälkeen ja jatkosodan alla tapahtuneita partiomatkoja ja partisaanien hyökkäyksiä käsittelevä kirja. Tämän takia julkaisen osan kahdesta tragediasta tässä Kettusviestissä 1/2018. Tragediat tapahtuivat jouluna vuonna 1919 ja heinäkuussa 1944. Ensimmäisen tragedian sai aikaan espanjantauti ja toisen tragedian venäläinen partisaaniosasto. Molemmista voisin tehdä historiallisen tieteiskirjan tai muistelmateoksen, mutta nyt kerron nyt vain tiivistettynä nämä tositarinat. Samasta aiheesta ovat useat ilomantsilaiset kirjoittaneet, mutta niissä kertomuksissa olleet henkilöt ovat jääneet epämääräisiksi.*



### *Espanjantauti tuo kuoleman Kuuttivaaraan*

*Kuuttivaara on entisen Suomelle kuuluneen Ilomantsin itäkylien vanha metsänvartioiden asuinpaikka, joka sijaitsi aivan Ilomantsin ja Suojärven rajalla. Möhköstä Kuuttivaaraan oli matkaa viisi peninkulmaa ja Liusvaarasta 16 - 17 kilometriä. Jotta tapahtumat ja Pekka Tanskasen suku selviää lukijalle, kerron ensin hiukan tietoja Pekan suvusta ja myös Liusvaaran alueen metsänvartioista (Metsänvahdeista).*

*Kymmenen kilometrin päässä Suojärven pitäjän pohjois-osassa oli Vaaksausjärvi, josta löytyi Kuuttivaaran lähin asukas. Sinne oli muuttanut viisikymmentä vuotta aiemmin 1830-luvulla Tarasi ja Jevdokia Juppien perhe Suojärven Vegaruksesta. Tarasi Juppi oli alueen ensimmäinen metsänvartija ja hänen jälkeen siellä toimi useita metsänvartioita ja viimeisenä heistä oli Korpiselän Yläjärven kylässä asunut Kiril Pyy.*

*Kuuttivaaralla oli ollut kaksikymmentävuotta metsänvartijana sonkajalainen liisakki Kukkonen, joka oli syntynyt 7.2.1838. Viisikymmentävuotias Kukkonen oli ilmoittanut kesällä 1877, että hänelle riittää yksin asuminen ja hän lähtee keväällä 1878 takaisin kotikylään Sonkajaan. Kukkonen oli asunut Kuuttivaaran itäpuolella pienessä hirsimökissä yksin ja sen kunto oli huonontunut viimeisten vuosien aikana. Kuuttivaaralle tarvittiin keväällä 1878 uusi metsänvartija. Asiaa alettiin selvittää ja Salmijärvellä metsänvartijana toimineen Henrik Tanskasen vanhin poika oli luvannut muuttaa Kuuttivaaraan, jos saa metsänvartijan paikan. Pekka Tanskanen oli syntynyt Ruskealan Ruisselän kylässä 6.12.1852. Pekka kävi syksyllä 1877 tutustumassa Kuuttivaaraan ja samalla reissulla hän rakensi isänsä Henrikin kanssa Kuuttivaaran korkeimmalle paikalle saunan. Tarkoituksena oli muuttaa seuraavana keväänä Kuuttivaaralle ja asua saunassa ensimmäiset kuukaudet, ennen talon valmistumista. Kesä ja syksy 1877 olivat sateisia. Monin paikoin viljat jäivät peltoon ja myös perunasato kärsi syksyn sateista.*

*Pekan isä Henrik Pekanpoika Tanskanen oli syntynyt Ruskealassa 29.8.1820 ja äiti Regina Hirvonen oli syntynyt vuonna 11.5.1829 Sortavalan msrk. Saarajärven kylässä. Henrikillä ja Reginalla oli viisi lasta, Anna s.1850, Petter s.1852, Henrik s.1856, Maria s. 1859 ja Matti s.1862. Reginan isä oli metsänvartija Petter Hirvonen ja äiti Anna Silvennoinen. Pekan isä oli siirtynyt Ruskealasta Salmijärvelle metsänvartijaksi 1860-luvulla. Henrik Tanskanen kuoli 13.10.1889 ja hänen tilalle tuli metsänvartijaksi Miihkali Timoskainen s.10.7.1853 Kuolismaassa, k.7.4.1928 Salmijärvellä. Timoskaisen jälkeen Salmijärven metsänvartijana toimi 1930-luvun loppuun saakka kuuluisa*

*karhunkaataja ja kaukopartiomies Mikko Krökki s.9.7.1895 Suojärven Vegaruksen kylässä. Mikon vaimo oli Liusvaaralainen Marfa Martiskainen. Henrik Tanskasen poika, Henrik Tanskanen s.1856, oli metsänvartijana Liusvaaran Näätänimellä. Hänellä oli vaimona Anna Liisa Savolainen s. 1857. Heillä oli ainakin yksi poika August Johannes, joka syntyi 22.3.1880.*



Liusvaaran ja Salmijärven välinen "tie" 1930-luvulla (Museovirasto)

*Pekka Tanskanen ja Anna Liisa Meriläinen (s.5.10.1853 Ilomantsissa) vihittiin avioliittoon tammikuun alussa 1878 Ilomantsin kirkossa. Alkuvuoden 1878 nuoripari vietti Ilomantsin Kuuksenvaaran kylässä Anna Liisan vanhempien luona. Anna Liisan isä Anders ja äiti Ulrika olivat torppareina Kuuksenvaara nro 3. tilalla. Pekka ja Anna Liisa hiihtivät huhtikuun puolivälissä 1878 Ilomantsista ensin Möhköön ja yöpyivät rautaruukin asuintalossa. Matkaa jatkettiin seuraavana päivänä Kuolismaahan. Pariskunta yöpyi Kuolismaan kylävaaran rinteessä sijaitsevassa metsänvartijantalossa.*



Talvi on ollut tavattoman kova ja luminen Euroopassa. Tammikuun 26 p. ajettiin hevosella Noden järven Esoteijon, ja samana päivänä oli tuhansia ihmisiä Juvik-järvellä kulkemassa. Juvikissa oli suuren osan matkat Venetsiän ruskalla jideh. ja Neapelissa oli melkoisesti lunta. Päättäessä koulun on ollut tavattoman kova talvi. Joulukuun viikot päättyi oli Betlehemin kirkon polon muuten lunta, ja Korvalanin viemällä tällä oli tinninotto. Tuomari talon seuraksi kova polon, ja tämä avaruuden talvi on melkottanut kukaan tähän tähän otelmoan aistillista.



Kuolismaan Rysysvaara kuvattu Mikitanvaaran Timoskaisen pellolta vuosina 1930 - 1939. Keskellä Enso Gutzeitin metsäntartijantalo, oikealla ylhäällä Huotarinväärällä näkyy Hattusten taloja. Oikeassa laidassa olevan metsän sisässä oli Tsasouna ja Kalmisto. Kuvaaja Peltoniemi Uuno, Museoviraston kokoelma



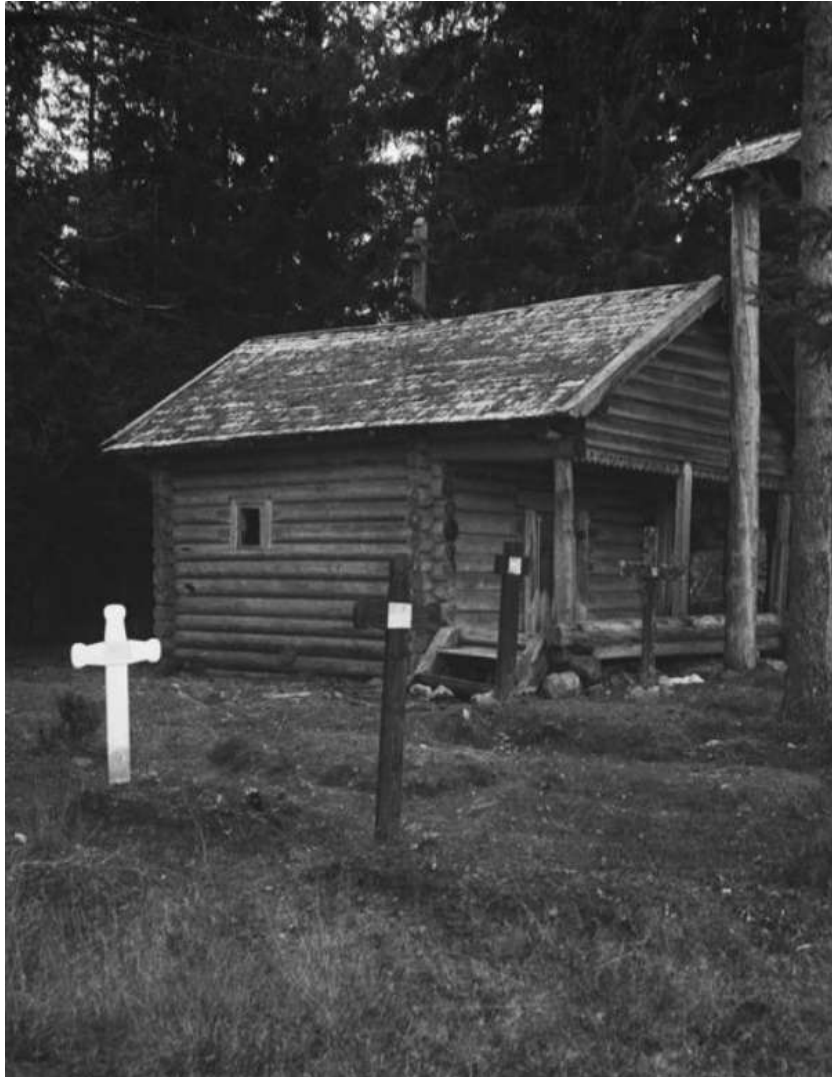


1. SPR:n Sairasmaja, 2. Tsasouna ja kalmisto, 3. Rysysvaara (Herman Hattunen, Mikko Salomaa, Josua Kettunen, Hannes Hurskainen, Aleksi Timoskainen), 4. Pääkylä (Huotarinvaaralla asuivat; Väinö Eronen, Juho, Pekka, Ohvana, Lauri ja Ale Hattunen sekä Miihkali Martiskainen), 5. Timoskainen, Martiskainen ja Toivo Hurskainen, 6. L. ja J. Hoskosen sekatavarakauppa ja Ville Muikun talo, 7. Juho Kettusen Kievari, 8. Kuolismaan koulu, 9. Iivana Martiskaisen kauppa (Lahen Iivana), 10. Jakunvaaran Timoskaiset, Kettuset ja Solehmaiset. Itkajärvellä asui ukkini Pekka Kettunen ja Potkoset. Uuno Peltosen yllä olevien kuvien kuvaussuunta on merkitty nuolella.

*Seuraavana päivänä matka jatkui Jakunvaaran kautta suurille salomaille, jossa aiempina vuosina vain harvat metsästäjät ja metsänvartijat olivat käyneet. Nuorella parilla oli koko elämiseen tarvittavat tavarat kelmassa, jota Pekka veti pitkän narun perässä. Vaimo Anna Liisa autteli miestä pahimpien mäkien yli. Onneksi kevät oli edennyt pitkälle, hanki kantoi ja aurinko paistoi pitkälle iltaan. Illalla kuutamo loisti itäiseltä taivaalta ja maisema oli valoisa, vaikka aurinko oli mennytkin jo taivaanrannan taakse. Aviopari oli tehnyt taivalta jo 25 kilometriä, kun he saapuivat korkean vaaran alapuolella olevalle joelle. Joki oli sula ja pariskunta kiersi Kuuttilammen*

kautta ja lähtivät nousemaan korkean vaaran päälle. Vaaran päällä kasvoi suuria honkia ja korkeita kuusia. Vaaran korkeimmalla kohdalla näkyi suurten mäntyjen katveessa pieni hirsirakennus. "Tämä on se paikka, jonne rakennamme ensi kesänä talon", sanoi Pekka nuorikollensa. "Tuon savusaunan rakensin viime kesänä täällä käydessä ja siellä voimme asua tämän kevään ja kesän". "Huomenna aloitamme kaataa puita taloa ja navettaa varten". Pekka otti kelkasta puisen lapion, jolla hän loi lumet savusaunan oven edestä. Pian ovesta alkoi nousta savua, sillä Pekka oli sytyttänyt tulet kivistä rakennettuun uuniin. Yö oli kylmä, pakkaneen paukkui lähelle kahtakymmentä astetta. Sisällä hirsimökissä oli lämmintä ja nuoripari sain nukkua ensimmäistä yötä omassa majassa. Huhtikuu oli keväällä 1878 keskimääräistä kylmempi ja myös lunta oli saatu talven aikana normaalivuosia enemmän. Yöpakkaset jatkuivat huhtikuun loppuun saakka, mutta pääsiäisen aikaan päivälämpötilat nousivat jo plussan puolelle.

Aamulla aikaisin Pekka otti kirveen ja pokasahan olkapäille ja aloitti kaataa savusaunan ympärillä olevia suuria puita. Ensimmäisten päivien aikana syntyi pienen savusaunan ympärille metsään aukko, joka oli täynnä kaadettuja puita. Seuraavien viikkojen aikana puut vedettiin pieniin kasoihin ja kevään edetessä taloon ja talousrakennuksiin tarvittavat puut oli kaadettu, karsittu ja kuorittu. Kesäkuussa Pekan isä Henrik ja Vaaksausjärven Jupit tulivat Kuuttivaaraan auttamaan nuorta perhettä elämän alkuun. Kaadetut ja kuoritut hirret kuljetettiin hevosien vetäminä tulevan talon viereen. Talon kivijalka tehtiin savusaunan ympäriltä nostetuista kivistä. Kivijalan päälle nousi kesän mittaan suuri hirsirakennus, johon tehtiin syksyyn mennessä tupa ja kamari. Talon keskelle Pekan isä teki kivistä uunin ja sen päälle nousi tiilestä muurattu piippu. Elokuun ensimmäisellä viikolla oli useina öinä hallaa ja nuoren parin perunat paleltuivat. Sää lämpeni elokuun puolivälissä uudelleen ja lämpimistä ilmoista sai nuoripari nauttia syyskuun loppuun saakka. Syyskuussa talo sai katon ja nuoripari pääsi muuttamaan omaan taloon lokakuun loppuun mennessä.



Kuolismaan Tsasouna 1939, kuvaaja Peltoniemi Uno Museovirasto. Tsasouna sijaitsi Ky-läjärven rannalla ja vastapäätä, noin 150 metrin päässä lahden toisella rannalla oli Suomen Punaisen ristin sairaumaja, joka valmistui syyskesällä 1926.



*Pekka ahkeroi talven metsätöissä ja seuraavan kesän aikana päästiin tekemään pi-hapiiriin navetta- ja talousrakennuksia. Keväällä poltettiin kaski ja kaskimaalle kyl-vettiin ensimmäiset perunan ja viljan siemenet. Kesä oli lämmin aina syyskuulle saakka. Kesällä Pekka toi Kuolismaasta ensimmäiset lehmät ja lampaat, jotka pääsi-vät talveksi upouuteen navettaan. Lokakuun alussa sää muuttui kylmäksi ja loka-kuun toisella viikolla satoi maahan paksun lumivaipan. Tuulen suunta muuttui loka-kuun lopussa etelään ja lämmin ilmanvirtaus sulatti lumipeitteen. Pekka ja Anna Lii-sa sai syksyllä 1879 lähes kaikki elämiseen tarvittavan ruoan Kuuttivaaran tilalta. Kalaa saatiin läheisestä Kuuttilammesta ja Pekka metsästi riistaa taloa ympäröivistä koskemattomista salomaista. Suurten erämaiden keskellä asuminen ei ollut aina ruusuilla tanssimista. Kesäkausina lehmiä ja lampaita piti vartioida, kun karhut ja sudet kiersivät keskellä korpea olevaa tilaa. Talvisin pariskunta eleli omissa oloissa, kun liikkuminen paikasta toiseen onnistui vain suksilla. Kuuttivaaralle ei ollut teitä, ainoastaan vanhoja eräpolkuja. Pekka hoiti maataloustöiden ohella metsänvartijan tehtäviä ja usein Anna Liisa sai olla viikkokausia yksin salomökissä. 1880-luvun alku-puoleen mennessä talon ympärille Pekka oli Anna Liisan kanssa saanut aikaan neljän hehtaarin suuruiset pellot. Pellot olivat kivisiä ja monta kertaa Pekka noitui kivisiä peltoja kyntäessään. Vuodet vierivät ja taloon syntyi lapsia, joista osa kuoli jo ennen syntymää. Petter niminen poika syntyi 21.9.1880. Usean vuoden päästä 15.9.1886 syntyi tytär Iida Lovisa. Hänestä tuli äidin lemmikki. Sitten syntyi vielä Martti. Pojasta kasvoi vanttera, samanlainen kuin oli talon isäntä.*

*Elämä kaukana salolla asettui uomiinsa ja perhe eli omaa muusta maailmasta eristettyä elämää. Muutaman kerran vuodessa perhe kävi kauppareissuilla Ilomant-sissa, Pekan vanhempien luona Salmijärvellä ja muutamia kertoja lähinaapureissa, jotka olivat kymmenen kilometrin päässä Vaaksausjärven kylässä. Lähimpään taloon Vaaksausjärven rantaan oli salomaiden kautta huonot kulkuyhteydet ja kylässä käy-tiin muuatama kerta vuodessa. Vaaksausjärvellä oli neljä taloa, joista vanhin Vaak-*

sauksen metsänvartijantalo oli rakennettu järven länsipuolella olevan korkean vaaran päälle. Metsänvartijana toimi aiemmin 1830-luvulta lähtien Tarasi Juppi niminen mies s. 1812. Mies oli kuollut jo vuosisadan vaihteessa ja hänen poika Mina isännöi 1910-luvulla metsänvartijantaloa. Talossa asui Minan lisäksi vaimo Maria ja seitsemän lasta, joista kaksi oli poikia ja viisi tyttöä. Metsänvartija Jupin talo vastapuolelle, toiselle puolelle kapeaa järveä, oli laakean vaaran päälle rakennettu kolme taloa. Niissä asui ensimmäisen maailmansodan aikaan Juppeja ja Koivusia. Mainittakoon asukkaista sen verran, että siellä asui Jefim, Ivan ja Jakov Jupprien perheet, sekä Koivusten perhe. Vaaksauksen taloja kutsuttiin Juppilaksi, Keskitaloksi ja Mikkolaksi. Ennen talvisotaa Vaaksauksessa asui Mikko, Yrjö ja Jakko Jupprien perheet. Metsänvartijantalossa asui työnjohtaja ennen talvisotaa työnjohtaja Laine. Vaaksauksessa toimi ennen sotia 1930-luvulla metsänvartijana Kilil Pyy, joka syntyi 31.5.1890 Korpiselän Yläjärven kylässä. Hänen isänsä Mihail Pyy s. 8.11.1857 toimi Vegaruksen metsäpiirin metsänvartijana vuosisadan vaihteessa.



Vuoden 1939 kartta Vaaksauksesta 1. Metsänvartijantalo, 2. Mikko Juppi, 3. Yrjö Juppi ja 4. Jaakko Juppi

*Vuosisadan vaihteessa Tanskasen lapset kävivät kiertokoulua Kuolismaassa. Siihen aikaan ei ollut vielä kansakouluja kylissä ja vasta vuonna 1910 aloitti Kuolismaassa Jussi Kettusen talossa kansakoulu. Kuolismaahan valmistui kansakoulu Kettulanvaaran rinteeseen vasta vuotta myöhemmin. Ensimmäisen maailmansodan aikaan Kuuttivaaralaiset saivat elää omassa rauhassa. Muutamia venäjälle pakoon lähteviä miehiä kävi vuoden 1918 aikana Kuuttivaaran talossa, muuten elämä sujui entiseen malliin. Iida-tytär oli saanut lapsen vuonna 1917 ja kun mies oli talvet savottatöissä Suojärven alueen metsätyömailla, Iida asui talvet isänsä kotona Kuuttivaarassa. Ensimmäisen maailmansodan aikaan oli useita pulavuosia ja ihmiset kärsivät silloin nälänhätää. Ruoka yksipuolistui ja ihmiset alkoivat kärsiä aliravitsemuksesta. Tuli syksy 1919, se oli kolea ja kylmä. Marraskuun lopussa Martti-poika oli tullut savotasta kotiin sairastamaan. Miehellä oli savotassa noussut korkea kuume ja kun se pakeni, hän päätti lähteä sairastamaan kotiin. Viikon päästä marraskuun lopussa Martti kuoli kuumetautiin. Aluksi ei ymmärretty, mikä tauti oli kyseessä, mutta myöhemmin ymmärrettiin, että se oli espanjantauti (N1H1) eli virustauti, johon kuoli maailmassa kymmeniä miljoonia ja suomessa 25 000 ihmistä. Martin ruumis siirrettiin riiheen odottamaan parempia rekikelejä, jolloin päästäisiin viemään kuollut Möhköön haudattavaksi.*

*Joulukuussa sairastui Pekan vaimo Anna Liisa espanjantautiin. Anna Liisa kuoli jouluviikolla 1919. Tautiin oli tuolloin sairastunut myös talon Iida-tytär pienen kolmi-vuotiaan poikalapsensa kanssa. Jouluviikolla Pekka sairastui myös samaan kuumetautiin ja juuri ennen joulua, Pekan tytär Iida ja pieni lapsi kuolivat Kuuttivaaran talon eteiseen. Pekka oli kovassa kuumeessa ja hän ei jaksanut enää hakea puita tuvan lämmittämiseen. Myös lehmät navetassa jäivät ilma hoitajaa. Pekka pakeni kylmää nousemalla tuvan uunin päälle. Metsänvartijana Vaaksauksessa toiminut Mina Juppi ihmetteli, kun Kuuttivaarasta ei ollut kulunut koko syksyn aikana mitään.*

*Mina Juppi lähti joulun aattona aikaisin aamulla hiihtäen katsomaan, mitä naapureille kuuluu. Jupin saapuessa Kuuttivaaralle, hän löysi talon kylmillään. Pihamailla oli rikkumaton lumipeite. Pahaa aavistaen Mina meni Kuuttivaaran talon sisään. Kylmän eteisen lattialla makasi talon tytär Iida kuolleena. Toisessa kädessä hänellä oli lypsysanko. Iidan vieressä makasi kolmivuotias poika kuolleena. Minan aavistukset olivat käyneet toteen. Hän avasi tuvan oven ja huomasi, että tupa oli kylmä. Tuvassa oli hämärää ja hetken päästä Minan katse löysi tuvassa olevan sängyn. Sängyssä makasi kuolleena talon emäntä Anna Liisa Tanskanen. Minan ihmetellessä, missä on Pekka-isäntä, hän kuuli uunin päältä vaimeaa voitotusta. Mina Juppi meni Pekan luokse, kysyen mitä oli tapahtunut, mutta Pekka oli kuoleman rajamailla ja hänen puheesta ei saanut selvää. Mina kuuli kuitenkin, että Martti on riihessä kuolleena. Mina nosti eteisestä kuolleet tuvan lattialle, kävi puita liiteristä ja sytytti tulet tuvan suureen uuniin. Tämän jälkeen Mina Juppi hoiti navetassa olleet eläimet ja riensi takaisin Vaaksaukseen. Hän tuli iltayöstä naapurin rouvan Kaisa Koivusen kanssa takaisin Kuuttivaaraan. Kuolleet siirrettiin riiheen, tupa lämmitettiin ja Pekka Tanskaselle annettiin ruokaa ja kuumeläläkettä. Pekka pääsikin jalkeille jouluaattona, mutta hän sairasteli huhtikuulle 1920 saakka. Huhtikuussa 1920 tuli Vaaksauksesta neljä miestä, jotka veivät riiheen siirretyt neljä kuollutta suksiahkioilla Möhkön haudattavaksi. Pekka itse ei jaksanut lähteä mukaan, vaan kävi vasta kesällä rakkaimpiensa haudoilla Möhkön kalmistossa.*

*Pekka Tanskanen sai Metsähallitukselta 30-vuotisen metsänvartijaurasta keväällä 1909 hopeisen mitalin ja rahapalkinnon pitkästä, täsmällisestä ja uskollisesta palvelusta. Hopeamitalin päällä luki teksti "Uutteruudesta". Pekka kuoli vapaussodan jälkeen, mutta Kuuttivaara ei jäänyt tyhjilleen. Korkean vaaran päällä, metsien ympäröimän peltoaukean keskellä, vanha talo seisoj uljaana, uhaten aikaa. Talo sai uudet asukkaat 1930-luvulla. Sinne muutti asumaan Jakunvaaran Timoskaisia ja osan aikaa siellä asui Vlasoffeja, jotka Talvisota ajoi joulukuun alussa 1939 evakkoon.*



### Espanjantauti tohoisana Ilomantsissa.

Espanjantauti tekee tuhojaan Ilomantsissa. Kokonaiset perheet sairastavat samalla kertaa, että karjat ja hevoset ovat paikatellen naapurien hoidettavana. Usein päätytty tauti kuolemaan. Niinpä kuoli äskettäin torppari Ilkko Laineen perheessä Kouksenvaaranassa Laineen isänsä äiti, sekä vaimo ja vanhin poika, kaikki kolme vain muutaman päivän kuluessa espanjantautiin. Ruumiita ei ole vielä ehditty haudata, ja kaikkijällellevät lapset, 3 poikaa, makaavat kuolemansillan samaisen kuumeen kourissa. Täällä vain yksi esimerkki kymmenien perheiden kohtalosta.

Suurimpana syytä taudin tuhoisaa levetymiseen lloee kuluneina vuosina Ilomantsin salo seuduilla, mutta myöskin kylissäkin, kirkonkyläkin mukaan luettuna, vallinnut elintarpeiden puute joka viime talvena pääkehittymään toisiin paikkoihin suoransiksi nälänhädäksi, aiheuttanut useita kuolemantapauksia. Toiset jakeolivat pyyryisiä hergissä, mutta pitkäaikainen riittämättömän ruokailu ravinnolla eläminen on kuitenkin pahasti heikentanut elimistöä ja siten saattanut sen taudille alttiiksi, eikä heikentunut ruumis jaksa vastustaa taudin jäytävää kulkua, vaan hyvin monissa tapauksissa sortuu, vaikkapa lääkkeltä yleisesti käytetäänkin.

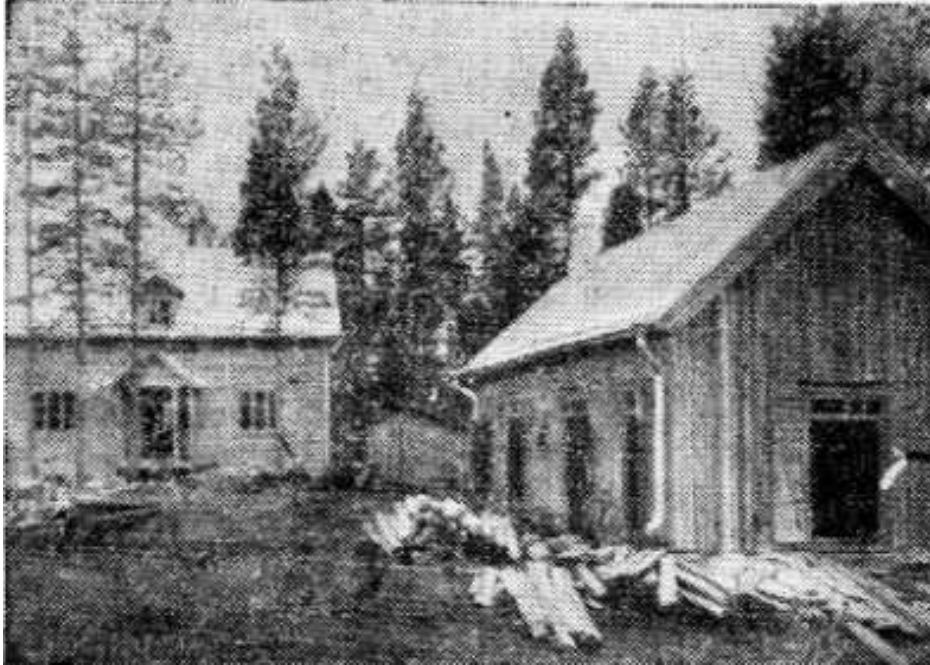


*Liusvaaran kylää 1930-luvulla*

Heinäkuun puolivälissä vuonna 1925 Kuuttivaaralla riehui salaman sytyttämä metsäpalo, joka tuhosi satojen hehtaarien alalta hyvää mäntymetsää. Kuuttivaaran talo säilyi palossa vahingoittumattomana. Paloa sammuttamaan määrättiin Kuolismaan ja Liusvaaran miehiä ja he sammuttivat paloa parhaimpaan heinäaikaan viikon ja ilman palkkaa. Eräs mies kyseli " Miksi meille rajalaisille ei makseta tästäkään työstä palkkaa". Samana vuonna valmistui autolla ajettava maantie Kuolismaasta Kuuttivaaran kautta Salmijärvelle. Kuuttivaaran, Salmijärven ja Vaaksauksen alueelle saapui paljon metsätyömiehiä ja uittoporukoita. Kuuttivaaran läheisyyteen rakennettiin suuria metsäkämppejä mm. Hirvivaaraan (Hirvisärkälle Hirvilammen rantaan), Ruhalammelle, Kontiojärvelle ja Tsudojärvelle. Suojärven pohjoisen hoitoalueen metsissä, johon kuuluivat Salmijärven, Kuuttivaaran ja Vaaksauksen salot, urakoivat Metsähallituksen lisäksi Enso Gutzeit, O.Y., Carelia Timber C:o Ltd., Aunuksen Puuliike Oy, Torasjoen saha Oy, sekä Suojärven Uittoyhdistys. Metsä- ja uittotyöt työllistivät 1920 - 1930 luvuilla satoja miehiä ja kymmeniä naisia Kuuttivaaran takaisilla salomailla.

Kuolismaahan rakennettiin Suomen Punaisen Ristin ensimmäinen sairausmaja ja Liusvaaraan rakennettiin samaan aikaan kansakoulua. Sairasmajan tontin ja rakennuspuut lahjoitti Enso Gutzeit Oy vuonna 1925 ja rahallisesti eniten rakennushanketta tuki Kansallis-osakepankki. Sairasmajan tarvitseman kaluston lahjoitti Oy Stockman AB. Sairasmajassa oli viisi vuodepaikkaa ja se aloitti toimintansa syksyllä 1926. Sairasmajan vihkijäisiä pidettiin sunnuntaina 3. heinäkuuta 1927 ja silloin paikalla oli satoja ilomantsilaisia ja suuri joukko kutsuvieraita. Mainittakoon heistä muutamia: Kuopion maaherra Gustaf Ignatius, Punaisen Ristin työtä johtanut kenraali Mannerheim, rajakomendantti majuri Raappana, piiripäällikkö Pajari ja majuri Henrichs. Tilaisuudessa saarnasi kirkkoherra K.J.Hämäläinen ja Ilomantsin sekakuoro lauloi kanttori Räsäsen johdolla. Tilaisuuden lopussa maaherra Ignatius kysyi; "Onko teillä juhluvierailla vielä kysymyksiä?" Liusvaaralainen livana Martiskainen kohotti kätensä ja sanoi; "Ei minulla mittään valittamista oo, mutta kun paska ei oo lähtennä viik-

*koon!" Juhlakansa puhkesi nauramaan, mutta maaherra Ignatius oli ajan tasalla ja vastasi; "Käykääpä huomenna maanantaina terveydenhoitajan luona, hänellä siihen ongelmaan lienee lääkettä."*



*Kuolismaan Sairasmaja syksyllä 1926 (Helsingin Sanomat 31.10.1926)*



Sairasmajan vihkiäiset 3.7.1926 (oma kuva-arkisto)

*Liusvaaran kansakoulu vihittiin juhlallisin menoin 5. syyskuuta 1926. Vihkimisen suoritti ort. seurakunnan kirkkoherra Okulow ja ort. kirkkokuoro lauloi juhlan aikana. Juhlassa puheita pitivät koulutarkastaja O.A. Holma, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Kinnunen, pankinjohtaja Piironen sekä lut. kirkon kirkkoherra M. Hellevuori.*

*Kuolismaan sairasmajasta kirjoitti Helsingin Sanomat vuonna 1928 seuraava: "Sairasmaja sijaitsee ihanalla paikalla. Maja on hyvin rakennettu ja sen hoitajatar, neiti Nelli Markkula on mitä sopivin ja innostunein terveystönsä, joka on paikkakunnalla voittanut kaikkien luottamuksen. Majalla asuu myös Martta-neuvoja. Majan asujaimet ovat sinne perustaneet kauniin puutarhan." Sairasmajassa oli huone, jossa matkailijat saivat yöpyä kesäkausina ja huoneessa yöpyi talvella läheisen Kuolismaan kansakoulun oppilaita. Sairasmajassa kävi vuonna 1927 saamassa hoitoa 838 potilasta ja sairaanhoitaja on käynyt vuoden aikana 157 kodissa. Sairanhoitaja toimi sivutoimessa Kuolismaan ja Liusvaaran kouluissa terveydenhoitajana.*

*Talvisodan alussa Kuuttivaara jäi Neuvostoliiton haltuun ja siltä ajalta ei ole jäänyt mitään historiatietoja. Jatkosodan alkaessa 10. heinäkuuta 1941 suomalaisjoukot taistelivat reilun kuukauden Lutikkavaaran ja Kuolismaan hallinnasta ja 15. elokuuta 1941 Sissipataljoona yhden ensimmäisen pataljoonan miehet lähtivät marssien ja osa kuorma-autoilla kello 19.00 Kuolismaasta kohti Kuuttivaaraa. Moisiovaarassa he pysähtyivät tauolle. Siellä oli ollut kaksi vuorokautta kolmas komppania ja sen miehet kertoivat, että Kuuttivaaran suunnalla ei ole tavattu neuvostojoukkoja. Ensimmäiset sissit saapuivat Kuuttivaaralle kello 21.30 ja marssijoukot tulivat puolen yön aikaan. Sissit majoittuivat yhdeksi vuorokaudeksi Kuuttivaaran talon viereen pystytettyihin teltoihin. Elokuun 16. päivänä kolmannen komppanian miehiä saapui kello 12.00 Kuuttivaaraan ja ensimmäisen komppanian sissit lähtivät kello 13.00 etenemään kohti Salmijärveä ja saapuivat perille Salmijärven palaneen rajavartioston alueelle kello 19.00. Toisen komppanian miehet ruokailivat Kuuttivaarassa ja jatkoivat etenemistä Salmijärven suuntaan kello 15.30. Salmijärvellä kaikki sissit olivat*

17. heinäkuuta ja sieltä käsin sissit partioivat lähiseudun metsissä ja Vegaruksen tien suunnassa kaksi vuorokautta. Maanantaina 18.8.1941 kello 5.00 sissit lähtivät etenemään Vegaruksen tietä etelään ja kohtasivat neuvostojoukot Parkainsuon alueella kello 14.00. Kahden vuorokauden nahistelujen jälkeen eteneminen jatkui Vegaruksen kylään.

Talvisodan jälkeen syksyllä 1941 asukkaat palasivat takaisin Kuuttivaaralle. Jatkosodan lopulla, kesällä 1944 sodan tuulet palasivat takaisin Kuuttivaaralle. Salmijärven lähellä, Leppäsenahossa kruununtorpassa asuneet Vlasoffit, lähtivät evakkoon kuumana heinäkuun alun kesäpäivänä 7. - 8. heinäkuuta. Edellisenä päivänä oli heille tuotu sana, että nyt on lähdettävä evakkoon. Jehki Vlasoff lähti perheineen Leppäsenahosta ja matkalla he poikkesivat Kuuttivaaran talossa. Matka jatkui Jakunvaaraan ja sieltä Kuolismaan, Miikulanvaaran ja Lutikkavaaran kautta Ilomantsiin. Kuuttivaaran talo jäi hetkeksi tyhjilleen. Talon ohi tuli muutaman päivän päästä ensimmäiset perääntyvät suomalaisjoukot ja osa heistä osa poikkesi taloon.

### **Partisaanien kuolemanpartio teki tuhoja Kuuttivaarassa**

Heinäkuun 10. päivänä oli maanantai. Kuuttivaaran taloa lähestyi Salmijärven suunnalta tulevaa tietä kävellen Karhumäestä lähteneet 985. Ilmansuojelukomppanian ja 66. Ilmavalvontakomppanian miehiä. Joukkueenjohtajana toiminut luutnantti Veijo Laakkonen saapui ensimmäisenä vaaran päällä olevan talon pihaan. Hänen radiomiehet lähettivät tiedon asemapaikasta Ilomantsiin ja siellä paikalla ollut kapteeni Heimonen käski miehiä jäämään Kuuttivaaraan siksi aikaa, kunnes sinne saapuu Salmijärvelle komennettu luutnantti Flippun joukkue. Miehiä saapui Kuuttivaaraan talolle lisää ja pian talon pihalla oli 30 miestä.

Sotilaat olivat perääntyneet kesäkuussa alkaneen perääntymisvaiheen aikana Karhumäeltä Suojärven kautta Vegarukseen ja sieltä edelleen Salmijärvelle 7. heinäkuuta 1944. Salmijärvellä he olivat lähes kolme vuorokautta. Luutnantti Veijo Laak-

*kosen käskettiin lähteä perääntymään Kuuttivaaran kautta Ilomantsin Möhköä kohti 9. heinäkuuta. Komentoporras oli siirtynyt jo lauantaina 8. heinäkuuta Kuuttivaaran kautta Ilomantsiin. Lauantain ja sunnuntain välisen yön Laakkosen johdossa olevat ilmansuojelumiehet olivat majoittuneet Salmijärvellä Mikko Krökin taloon. Yöllä taloa kohti ampui venäläispartio ja tulituksessa yksi Laakkosen sotilaista oli haavoittunut vaikeasti. Sunnuntaina joukkue sai kello 7.00 määräyksen siirtyä Salmijärveltä kalustoineen reilun kymmenen kilometrin päässä olevaan Kuuttivaaraan. Matka alkoi kahdeksan jälkeen ja miehet saapuivat Kuuttivaaraan maanantaina puolen päivään mennessä.*



*Yläjärvelle johtava tie 1943 SA-kuva*

*Samana aamuna kello 6.00 oli Kuolismaasta Kuuttivaaran kautta Salmijärven suuntaan ajanut tiepartion kuorma-auto. Lähellä Salmijärveä miehet olivat ajaneet partisaanien asentamaan miinaan ja yksi autossa mukana ollut mies oli haavoittunut vaikeasti. Tiellä sattuneiden partisaanien tihutyön vuoksi lähetettiin aamulla kello 9.00 Kuolismaasta Salmijärven suuntaan uusi tiepartio kersantti Lithoviuksen johdolla ja kahden tunnin päästä vielä toinen tiepartio alikersantti Lundin johdolla.*

*Luutnantti Laakkonen sai puhelun Ilomantsista kello 16.30. Kapteeni Heimonen pyysi Laakkosta lähettämään partion tutkimaan Salmijärven suunnan tilannetta. Sää oli pilvistynyt iltapäivän aikaan ja luutnantti kyseli vapaaehtoisia. ”Kuka haluaa lähteä Salmijärven suuntaan tiepartioon?”. Miehet olivat väsyneitä ja partioon halukkaita ei löytynyt. Luutnantti käski alikersantti Lehdon ja kolme miestä lähtemään partioon. Miehet lähtivät vastahakoisesti kävelemään idän suuntaan konepistoolit olalla. Partio eteni Leppäsenahossa olevan Vlasoffien talolle saakka. Siinä vaiheessa alkoi ripsiä vettä. Leppäsenahossa miehet pitivät hetken aikaa sadetta ja kun sade lakkasi, alikersantti Lehto päätti, että partio palaa takaisin Kuuttivaaraan. Miehet nousivat Kuuttivaaran mäelle kello 18.00 ja menivät Laakkosen luokse. Alikersantti Lehto kertoi, että mitään erikoista ei näkynyt partiomatkan aikana.*

*Kuuttivaaran torpan riiheen majoittui yöksi luutnantti Laakkosen kanssa 14 sotilasta, saunaan majoittui alikersantti Lehto ja seitsemän hänen ryhmänsä sotilasta. Kuuttivaaran taloon jäi yöksi ilmansuojelukomppanian radioryhmä, johon kuului yhteensä kahdeksan miestä. Kuuttivaaran talon pihapiirissä olevien korkeiden kuusien suojaan tehtiin asemat mukana oleville pikakiväärimiehille. Myös Riihen taakse Laakkonen määräsi miehen vartioon. Osa miehistä meni nukkumaan, osan jäädessä vartioon määrätyille vartiopaikoille. Alkuyöstä vesisade koveni ja se kasteli pihalla olevat miehet. Laakkonen käski miehiä siirtymään sateen suojaan, jättäen vain talon lähellä olevien korkeiden kuusien alle ja riihen nurkalle vartiomiehet. Yöllä kello 3.00 Laakkoselle ilmoitettiin radiolla, että Liusvaaran suunnalta oli nähty kuusikymmentä*

venäläistä partisaania ja ne olivat mahdollisesti tulossa Ilomantsin suuntaan. Laakkosta käskettiin olemaan varuillaan venäläisosaston takia. Laakkonen arveli, että joukkue on etenemässä Ilomantsia kohti suoraan Sulkulammen kautta, tuskin ne tulevat tänne syrjätielle.

Aamuyöllä sade jatkui ja pääosa miehistä nukkui rakennusten sisällä. Aamulla miehet heräsivät sateen lorinaan. Sade jatkui kovana keskipäivään saakka, jolloin aurinko näyttäytyi pilvien raoista. Miehet nukkuivat aamupäivän sisätiloissa, osan pelatessa korttia riihessä. Kello 9.00 luutnantti Laakkonen sai käskyn lähettää partion itään Leppäsenahon tilalle ja sieltä edelleen Salmijärven suuntaan. Partion tehtävänä oli etsiä venäläisjoukkueen jälkiä niin kauan, kunnes ne löydetään. Kello 9.40 – 10.00 kapteeni Heimonen soitti luutnantti Laakkoselle, käskien Laakkosta lähettämään väijytyspartioita Kuuttivaarasta Salmijärvelle johtavan tien varteen. Kapteeni otti uudelleen yhteyttä Kuuttivaarassa olevaan luutnantti Laakkoseen kello 13.40. Laakkonen kertoi kapteenille, että partiot ovat lähteneet Salmijärven suuntaan ja että kaikki on kunnossa Kuuttivaarassa.

Iltapäivällä kello 15.45 Kuuttivaaran koillispuolen metsästä avattiin pikakiväärituli vartiopaikalla olevia miehiä kohti. Samalla Kuuttivaaran rakennuksia kohti ammuttiin metsästä kymmenillä konetuliaseilla. Vartiopaikalla olevat miehet kaatuivat ensimmäisenä vartiopaikalle ja sen jälkeen pikakivääri suuntasi tulen taloon, riiheen ja saunaan. Riihessä olevista kaatui heti muutama mies. Henkiin jääneistä osa pääsi ulos ilman aseita ja reppuja. Saunassa olevista miehistä alikersantti Lehdon perässä ulos lähti muutama mies. Ensimmäisenä saunasta ulos tullut sotamies Kiuru kaatui saunan pihamaalle venäläisluodin lävistämänä. Venäläisiä sotilaita oli tullut saunan molemmille puolille ja kolme Lehdon miestä päätti antautua, nostaen kätet ylös. Lehto poistui Kuuttivaarasta Ylä Kuukausjärvelle menevää polkua juosten. Suon takaa olevalta kankaalta avattiin Lehdon suuntaan pikakiväärituli ja Lehto käänsi kulkusuunnan pohjoiseen ja eteni miesten kanssa suon reunassa olevan metsän suoja-



sa kohti Kuuttilampea. Riiheen jääneiden sotilaiden tila oli huono. Venäläiset sotilaat ovat keskittäneet kaiken tulivoiman riiheen, johon osui kymmenien aseiden tuli. Kolme sotilasta hyppäsi ulos riihestä ja heistä kaikki saivat surmansa pihalle tulleiden venäläisten avattua konepistoolitulen miehiä kohti. Pihamaalla olleet venäläisjoukot huusivat suomalaisille antautumiskomentoja. Riiheen meni viisi ruskeapukuista venäläissotilasta konepistoolit kädessä. Venäläinen partisaaniupseeri kysyi suomen kielellä, "Kuka teistä on upseeri?" Haavoittunut luutnantti Laakkonen nosti käden ylös ja sanoi "Minä olen!" Partisaaniupseeri kysyi uudestaan "Oletteko luutnantti Laakkonen!" Veijo Laakkonen ihmetteli, mistä partisaaniluutnantti tiesi hänen nimensä, mutta vastasi "Minä olen!" Laakkonen aneli tämän jälkeen venäläisiltä: "Älkää ampuko minua"! Partisaaniluutnantti käveli Laakkosen eteen ja ampui haavoittunutta miestä konepistoolilla päähän. Riihessä olevista miehistä viisi oli vielä hengissä, mutta pääosa heistä oli haavoittunut vakavasti. Miehet komennettiin riihestä ulos. Kun kaikki olivat ulkona, partisaaniluutnantti käski sotilaita ja siihen riihen pihamaalle venäläiset partisaanit teloittivat konepistooleilla haavoittuneet suomalaiset sotilaat. Partisaanit menivät uudelleen riihen sisälle ja he ampuvat lattialla makaavia suomalaisia päähän.

Tämän jälkeen venäläinen partisaaniupseeri käski miehiä sytyttämään riihen palamaan. Sisällä uunin päällä ollut sotamies Johansson havahtui palamisääniin ja kappusi uunin päältä alas lattialle. Hän oli nähnyt venäläissotilaiden raakalaismaisen teloituksen lähietäisyydeltä. Riihi oli tulessa ja Johansson aikoi lähteä ulos palavasta riihestä, sillä ulkona olevien venäläisten äänet olivat hiljenneet. Juuri kun mies oli lähdössä, ulkoa kuului juoksuaskelia. Päähän haavoittunut Johansson meni uunin taakse piiloon. Venäläinen partisaani heitti sisään käsikranaatin, jonka tarkoituksena oli varmistaa venäläisten tekemä tuhotyö. Tämän jälkeen kaikki hiljeni, ainoastaan palavasta riihestä kuului voimakasta ritinää. Johansson lähti siirtymään ulko-ovea kohti ja sieltä mies pääsi pihamaalle. Johansson hoiperteli kauemmaksi riihestä ja

rojahti sateen kastelemaan heinikkoon. Maassa Johansson huomaa, että myös talo ja sauna ovat tulossa. Talossa oli venäläisten partisaanien hyökkäyksen alkaessa kahdeksan miestä. Kun pahin luotikuuron hellitti, neljä miestä laskeutui yläkerrasta alakertaan. Kaksi radiomiestä pääsi pakenemaan talon lähellä olevaan ruispeltoon, kaksi piiloutui kellariin ja neljä miestä jäi yläkertaan. Kellarissa olleet miehet avasivat tulen pihalla olevia venäläisiä kohti. Hetken päästä venäläiset partisaanit heittivät kranaatteja kellariin. Kellarissa olleet miehet hiljenivät ja tämän jälkeen partisaanit sytyttivät talon tuleen. Yläkerrassa olleet neljä miestä laskeutui alakertaan. Koska tuopa oli savua täynnä, he siirtyivät tuvasta kamarin puolelle. Miehet huomasivat, että kamarin ikkuna oli ruispeltoa kohti ja venäläiset olivat talo toisella puolella pihamaalla. Toivorikkaina miehet hyppäsivät ikkunasta ulos ja juoksivat korkeaan ruispeltoon. Kun miehet olivat laskeutumassa Kuuttivaaran peltoa alas, huomasivat venäläiset miesten paon ja aloittivat ampuu konepistooleilla miesten suuntaan. Pakenevat miehet pääsivät suojaavan metsän sisään ja vasta siellä he huomasivat, että Kuuttivaaran talon lisäksi sauna ja riihi olivat täyden palamisen vaiheessa. Ainoastaan navettarakennus oli jätetty polttamatta.

Kello oli 16.40, kun miehet jatkoivat matkaa Kuolismaan suuntaan. Luutnantti Flippun joukkueen saapui Kuuttivaaraan kello 17.00 ja he löysivät Kuuttivaarasta kolme savuavaa rauniota. Metsästä löytyi pahasti haavoittunut sotamies Kiuru, palavan saunan luota löytyi kaksi päähän ammuttua sotamiestä. Riihen pihalla oli kolme teloitettua miestä ja sisältä löytyi viisi teloitettua sotilasta. Yksi heistä oli luutnantti Laakkonen. Vartiopaikalta löytyivät kaatuneet sotamiehet. Kello 19.00 Kuuttivaaraan saapui autolla kapteeni Heimonen ja luutnantti Olli, sekä kaksikymmentä miestä. He lähettivät komentopaikalle tiedon tästä karmeasta venäläisten partisaanien teosta. Pakoon päässeistä luutnantti Laakkosen sotilaista viisi palasi 12. heinäkuuta kello 12.50 Kuolismaassa olevaan tukikohtaan. Loput kadonneista sotilaista

olivat jääneet vangeiksi tai heidät oli teloitettu jossakin vaiheessa Kuuttivaarasta lähdön jälkeen?



Kuuttivaarassa venäläisten partisaanien teloituksissa ja taistelussa kaatuivat seuraavat sotilaat: Luutnantti Veijo Laakkonen s. 8.5.1919 Pieksämäellä ja hänen lisäksi seuraavat

Sotamiehet:

Antti Aalto s.12.2.1920 Harjavalta

Pekka Hiiri s.14.10.1908 Pyhäjärvi

Perttu Holgeri s.23.8.1917 Vampula

Vilho Ilves s.7.11.1908 Säkkijärvi

Eero Jokikallas s.24.3.1905 Mikkeli

Erkki Kaunismäki s.5.5.1920 Eurajoki

Sulo Koivumäki s.12.2.1905 Valkeala

Yrjö Ovaskainen s.18.7.1921 Juuka

Lauri Setälä s.2.4.1920 Alavus

Eemil Simola s.17.11.1921 Pirkkala, sekä korpraalit

Paavo Sergejeff s.6.6.1912

Kuuttivaarassa katosi partisaanien iskun aikana sotilaita 11.7.1944 ja heidät on julistettu kuolleeksi:

Eino Bohm s.17.9.1909 Helsinki

Urho Erving s.6.6.1913 Joroinen

Bruno Hänninen s.13.3.1917 Vilppula

Veikko Kervinen s.8.6.1924 Puumala

*Matias Kulmala s.21.3.1914 Suodenniemi*

*Pentti Peltoniemi s.5.7.1915 Ulvila*

*Pentti Pienmäki s.21.7.1923 Petäjavesi*

*Birger Rejströn s.6.5.1912 Hanko (kersantti)*

*Edellisten lisäksi kaksi miestä haavoittui vakavasti, nämä olivat alikersantti Sven Johansson ja sotamies Kiuru.*

### ***Loppuyhteenvedo 11.7.1944 partisaanien iskusta Kuuttivaaraan:***

*Partisaanit tulivat Porajärven suunnalla olevien salometsien kautta heinäkuun alkupäivinä 1944. He etenivät Liusvaaran kautta Kuuttivaaraan ja tulivat sinne aamulla 11. heinäkuuta. Aamupäivän partisaanit tähystivät kylään ja valmistelivat huolella iskua Kuuttivaaraan. Ilmasuojelumiehet olivat tulleet 10. heinäkuuta Kuuttivaaraan. Miehiä oli 30 ja mahdollisesti muutama heistä oli partisaanien iskun aikana partioimassa Leppäsenahon suunnalla. Vangiksi joutui siis 5 - 10 miestä ja kaikkien kohtalosta en löytänyt tietoja sotapäiväkirjoista.*

*Heinäkuun puolivälissä 1944 oli perääntymistaistelut käynnissä Suojärven ja Porajärven suunnalla. Ilomantsiin oli saapunut heinäkuun alkupuolella 30 - 60 miehen partisaaniosastoja. Nämä partisaanit tuhosivat iskuilla perääntyvien joukkojen pieniä yksiköitä. Partisaanien toiminta Kuuttivaarassa 11.7.1944 osoitti, että he eivät halunneet ottaa mukaan haavoittuneita, vaan ampuivat avuttomat miehet teloittamalla. Tämä osoitti partisaanien päällikön brutaalin luonteen. Heidän tavoitteena oli tehdä mahdollisimman paljon paha perääntyvien suomalaisten joukkojen takalinjoilla Ilomantsin alueella. Miten partisaaniupseeri tiesi luutnantti Laakkosen nimen? Mahdollisesti partisaaneilla oli mukana kuunteluasema tai partisaanit olivat vanginneet päivällä Kuuttivaarasta Salmijärven suuntaan lähteneen partion ja saanut siltä tiedot joukkueesta. Kuka tämä upseeri sitten oli? Mieleeni tulee erään everstin tapaminen Petroskoissa keväällä 1995. Olimme museossa, jossa oli meneillään voitonpäivän juhla. Juhlan päähenkilö, eversti, jonka nimeä en muista, kertoi meille suomalaisille Karhumäen ja Petroskoin taisteluista kesällä 1944. Hän kertoi meille*

*kaksikymmentä minuuttia omista kokemuksista jatkosodan viimeisen kesän tapahtumista. Pääosa niistä meni hukkaan, kun seurueemme jäsenistä vain yksi osasi venäjää. Kun eversti lopetti puheen, hän toi meille koktaililasit ja jouduimme nostamaan hänen kunniaksi maljan. Hän olisi voinut olla jonkun partisaaniosaston päällikkö vauhdikkaan olemuksen mukaan!*

### ***Partisaanit jatkoivat iskuja Kuuttivaaran alueella 13. ja 14.7.1944 sekä seuraavalla viikolla Kuolismaan alueella***

*Partisaaniosasto siirtyi 11.7.1944 Kuuttivaaran iskun jälkeen Ilomantsin ja Suojärven saloille. Pakoreissun aikana partisaanit veivät mukana suomalaissotilaat ja teloittivat ne pakomatkan aikana. Partisaanien perään lähetetyt Suomalaiset etsintäpartiot kadottivat partisaanien jäljet ja etsinnät päätettiin lopettaa 13. heinäkuuta 1944. Kahden päivän päästä ensimmäisestä iskusta 13.7.1944 partisaaniosasto ilmestyi taas Kuuttivaaran ja Salmijärven väliselle tielle. Tällä kertaa kohteena olivat Pioneeripataljoona 12. ensimmäisen ja kolmannen pataljoonan yksiköt, jotka olivat kesän aikana perääntyneet Karhumäestä Suojärven kautta Korpiselkään. Korpiselästä pioneerit lähetettiin Vegaruksen ja Kuolismaan tielle kuorma-autoilla. Matkaan lähti vänrikki Martti Nummeliinin joukkue, joka ajoi Aittojoen kautta Vegarukseen ja sieltä edelleen 13. päivän aamuna Salmijärvelle. Salmijärvellä pioneerit saivat määräyksen lähteä panostamaan siltaa Salmijärven ja Kuolismaan väliltä. Kolonna lähti etenemään Kuolismaan suuntaan. Osasto oli etenemässä Kuuttivaaran itäpuolella Salmijärven pohjoispäässä olevan tienristeyksen lähellä (Liusvaara, Kuolismaa, Salmijärvi) kello 15.30 ja siellä ollut partisaaniosasto hyökkäsi kuorma-autoilla liikkuneen pioneerijoukkueen kimppuun. Iskussa kaatui ja haavoittui suurin osa pioneeriosaston miehistä. Ensimmäisestä ja toisesta komppaniasta kaatui vänrikki Martti Nummelin, kersantti Oskari Niemitalo, alikersantit Uuno Kovanen ja Erkki Leporanta sekä 15 pioneeria. Kahakassa katosi kolme pioneeria, jotka partisaanit veivät mukana ja teloittivat Kuuttivaaran läheisyydessä. Pioneereista viisi haavoittui ja ainoas-*

taan kolme pääsi karkuun. Kaatuneet pioneerit olivat: Jaakko Hautala, Kalevi Kantola, Heimo Kaunisto, Heikki Koppelomäki, Aarne Lammela, Hugo Laurila, Eero Leporanta, Kauko Tanskanen, Birger Sandel, Toivo Linden, Aaro Linna, Lauri Lukkarila, Aarne Marttinen, Seppo Mäkilä ja Armas Selin. Kadonneet olivat Matias Linjala, Kauko Pekkala ja Aaro Salmela. Haavoittuneet olivat Kauko Olli, Allan Söderholm, Martti Lehtiniemi, Heikki Kiimala ja Väinö Halmajärvi. Etsinnöissä Matias Linjala löydettiin seuraavana päivänä metsästä ammuttuna.

Vuorokautta myöhemmin partisaanit hyökkäsivät samalle tielle, lähes edellisen päivän hyökkäyspaikan lähellä. Heinäkuun 14. päivänä oli kuusi pioneeria palaamassa Kuuttivaaralta kuorma-autolla Salmijärven suuntaan. Kuuttivaaran itäpuolella olevassa notkossa partisaanit avasivat tulen autoa kohti ja siinä kaatui neljä pioneerita ja kaksi miestä haavoittui. Pioneerien käytössä ollut auto tuhoutui. Tällä kertaa hyökkäyksestä selvinneiden kahden pioneerin kertomuksen mukaan partisaaneja oli 15 ja yksi niistä oli nainen. Kahakassa kaatuivat seuraavat pioneerit: Risto Laakso, Mikko Laitila, Kalle Palovaara ja korpraali Matti Parru. Tässä vaiheessa suomalaiskomentajat Kuolismaassa päätyivät siihen toteamukseen, että partisaaneilla oli Salmijärven ja Vegaruksen välisellä korpialueella tukikohta, josta ne lähettivät kuolemanpartioita Kuolismaan ja Salmijärven väliselle alueelle.

Heinäkuun 20. päivänä samat partisaanit iskivät Salmijärvi - Kuolismaa tiellä, lähellä Jakunvaaraa kulkevaan kolonnaan ja sillä kertaa se sai haavoitettua yhtä Suomalaista sotilasta.

Heinäkuun 23. päivänä havaittiin, että Kuolismaan ja Vuottoniemen välisellä alueella oli suuri partisaaniosasto. Tämän jälkeen tehtiin päätelmä, että partisaaneilla on Kuolismaan alueella tukikohta, jota huolletaan ilmasta käsin. Tämä suuri neuvostoliiton partisaaniosasto sai tuhottua kahden viikon aikana lähes kaksi joukkuetta suomalaisia sotilaita, kärsimättä tappioita näissä iskuissa. Partisaanien johtaja ja

*koko partisaaniporukka olivat erittäin taitavia ja myös häikäilemättömiä, koska partisaanien johtaja tapatti kaikki haavoittuneet miehet.*



*Autokolona Karjalan korvessa kesällä 1944 SA-kuva*

*Kävin kesällä 2003 Salmijärvellä, Leppäsenahossa, Kuuttivaaralla ja Kuolismaan kylissä. Olin silloin venäläisen rajakapteenin kanssa menossa Suojärveltä Kuolismaahan ja Miikkulanvaaraan. Rajakapteenin nimi oli muistaakseni Olek Losnosov? Hänellä oli eväänä suolakalaa ja votkaa, minulla lihakukkoa, joka maistui Olekille. Hän kertoi kalastavansa paljon vapaa-aikana. Ajoneuvona meillä oli pieni rajamiesten käyttä-*

*mä nelivetoinen partioauto. Edellä kuvattu tienristeys oli noin 300 metriä Salmijärveltä Liusvaaran suuntaan. Risteyksestä erkani tiet Salmijärvelle, Liusvaaraan ja Kuuttivaaraan. Risteyksestä liusvaaran suuntaan noin 2 kilometrin päässä oli Leppäsenahon tila, jossa näkyi vanhojen rakennusten paikat ja metsittyneet pellot.*

*Kuuttivaaraan oli Salmijärveltä noin 10 km ja Kuuttivaaran laella olevat metsät oli kaadettu. Talojen pohjat näkyivät tien varteen, mutta mitään rakennuksia ei siellä enää ollut. Vaaran laelta oli hyvät näköalat Vaaksausjärven suuntaan, sillä siellä oli laajat suoalueet. Kuuttivaaralta laskeuduimme Kuolismaan suuntaan ja Kuuttilammen ja Elolammen välissä oli puinen silta. Tätä siltaa Pioneerit olivat menossa pannotamaan 13. heinäkuuta 1944. Seuraava puro löytyi muutama kilometri Kuolismaan suuntaan ja siinä ollut silta oli kadonnut ja jouduimme ajamaan autolla noin metrin syvän puron tai joen yli. Keskellä jokea vesi tulvi auton konepellille saakka, mutta venäläinen alikersantti kaasutteli autoa ja pääsimme puron toiselle puolelle. Salmijärveltä noin kilometri Kuuttivaaran suuntaan on notko, jossa tienvarressa oli vanhoja kuorma-autojen ruostuneita rakenteita. Sillä paikalla 13. ja 14. heinäkuuta sai surmansa lähes 30 miestä.*



*Miinaharavalla etsitään Ilomantsissa miinoja kesällä 1944 SA-kuva*





Lähteet:

*Jatkosodan sotapäiväkirjat*

*Ilomantsin seurakunnan kirkonkirjat*

*Kansa Taisteli 4/58, Niilo Kenjakki*

*Suojärven ort. seurakunnan metrikat vuosilta 1880 – 1905*

*Karjalan maa 3.3.1987*

# Kuolema kulki Kuuttivaarassa

"On huhtikuinen yö. Kuu loistaa ja tähdet kimaltelevat taivaalla. Nuori mies vetää sukkelkkaansa, johon on lastattu elämisen alkuun tarvittavia välttämättömiä tarvikkeita: vuodevaatteita, perunansiemeniä ja ohranjyviä. Nuori nainen hiihtää jäljessä ja auttelee kelkan kulkua jyrkemmissä nousuissa.

Nyt ei ole matkalla mikään pakotusryhmä, joita matka suo- loilla on liikkunut vuosisadasta toiseen. Uudisasukkaat ovat menossa perustamaan uutta kotia kokenemattoman luonnon keskelle. Pekka Tanskanen matkaa sinä keväisellä hangella kohti itärajaa Kuolismaan taakse Ilomantsin ja Suojärven rajamailla sijaitsevaan Kuuttivaaraan. Jo kesällä tarkastusmatkalla käydessään hän on katsonut vaaran laelta sopivan talon paikan, tehnyt sinne pienen savusaunan, josta käsin on tarkoitus rakentaa oikein metsänvartijan talo. Sinne he nyt tekevät matkaa huhtikuisena hankiasyönä — kuun loisteessa."

Näin kertoo Ilomantsi-Seuran kotiseutulehti "Pogostan Pakinat" nälkävuosien muistoa käsittelevässä numerossaan 1967. Matkakuvausta seuraa kertomus Kuuttivaaran metsänvartijan Pekka Tanskanen kolmikymmenvuotisesta elämästä Uudenkaupungin rauhantajan tuntuamassa Kuuttivaaran hirmuisella salolla, jossa lähimpään naapurin Vaaksauksen metsänvartija Jupille oli matkaa reilu peninkulma. Pehoa ravittu kokenemattomaan valtionmetsään ja taisteltiin karhujen ja muiden metsäpetojen kanssa. Pekka Tanskanen sai aikanaan pääasiassa Ilomantsin ev.lut. kirkossa kirkonmenojen päättäjäksi luovutetun mitalin yli kolmekymmentä vuotta jatkuneesta ahkerasta työstään valtion metsänvartijana.

## Ilman ruutia ruumista

Sitten tullaan kertomuksessa myöhempiin vuosiin 1919, jolloin espanjantauti saapui Kuuttivaaraan tiettyinä erämaataloon. Ensiksi kuoli talon aikamiespoika, ja ruumis siirrettiin riiheen odottamaan kunnon rekikeliä hautausmaalle kuljettamiseksi viidenkymmenen kilometrin päähän Möhköön.

Joulukuun puolivälissä sairastui Pekan vaimo ja kuoli muutaman päivän sairastuttuaan. Saman kohtalon koki myös lida-tytär ja hänen kolmi-vuotias poikansa. Heidän kuolinpäivänsä ei tiedetä, sillä myös talon viimeinen asukas itse Pekka Tanskanen oli vaikeasti sairaana.

"Pogostan Pakinat" tapahtumakuvauksessa saavuttaa huippukohtansa, kun Vaaksauksen metsänvartija Juppi ikäänkuin "kohtalon kuhjuttamana" lähtee päättämään katsomaan Kuuttivaaran elosta.

"Kiirehtiesään sisälle taloon



Kuolismaan kieveritalon poika Heikki Kettunen: "Siinä ne toivat meidän talon pihalle kaksikymmentä keväänä sieltä Kuuttivaarasta neljä ruumista: Pekka Tanskanen emännän, pojat ja tyttären lapsineen."

kohtasi häntä porstuassa tyrmistytävä näky: talon lida-tytär oli kuolleena lattialla, vieressä lypsyrainna ja poikansa, jonka jäänyt käsi oli ojentuneena äitään kohti. Porstuasta johti ovi viileään lämmitettömään tupaan. Siellä Juppi näki talon emännän lepävänä kuolleena vuoteellaan. Mutta, missä oli talon isäntä Pekka? Katseltuaan ympärilleen Juppi kuuli uunilta hekkooa valitusta. Sieltä löytyi Pekka-isäntä sairautensa suuttamana. Houraillevan kuumesairaan ajatuksia tuntui vieläkin askarruttavan Martti-pojan kohtalo. Juppi asetti sairaan parempaan asentoon ja peitti hänet välilyllä. Hän tarkasti kiireesti talon lääkevarastot ja antoi sairaalle kuumepulveria."

## Juppi ja Kaisa Koivunen apuun

"Sen jälkeen laskeutui Juppi uunilta ja riensi hoitamaan karjaa, minkä jälkeen hän itäpä-määrissä haki takaisin Vaaksaukseen hakemaan apua. Vielä samana iltana palasi Juppi Kuuttivaaraan mukanaan Kaisa Koivunen. Taloon tultuaan he siirsivät kaikki kolme ruumista riiheen odottamaan sopivaa keliä hautaan kuljettamiseksi. Tupa lämmitettiin ja karja ruokitettiin. Heillä oli mukanaan lääkkeitä Pekalle, ja he saivat jo seuraavana iltana nostetuksi hänet uunilta tupaan sijaitulle vuoteelleen.

Jouluaattona Pekka tahtoi nousta ja olla pöydässä toisten kanssa. Pyhätkki puettiin hänen ylle ja sen ratsumukseen kiinnitettiin paita. Jupin ja Kaisan tukemana hän pääsi istumaan pöydän ääreen. Lamppu ja kynttilän valo levittäytyi himmeänä tupaan, jota suru ja ahdistukset purittivat. Pekka

pyysi eteensä vanhan nahkakantisen raamattunsa, josta hän etsi jouluvankeliomina ja alkoi lukea sairaan epäselvällä äänellä: "Ja tapahtui niinä päivinä, että keisari Augustukselta kivi käsky..." Virka katkesi kesken. Pekkaa alkoi pyöryttää. Sairas oli talutettava takaisin vuoteelleen, missä hän houraili kuumeisena jouluaamuun aamkkaan."

Kertomuksen Pekka sairaste- li vielä lopun talven. Kuvaus jatkuu: Viikosta toiseen piti sairaus Pekan vuoteessa. Eräänä huhtikuun iltana tuli neljä Vaaksauksen miestä Kuuttivaaraan. Heillä oli mukanaan sukisäkkiä. Kevätyön pakkaneen kovetti hanget koviksi ja aamuilla miehet valmistautuivat matkalle. Pekka tuli Kaisa Koivunen tukemana rappusille jättämään jäähyväisiä rakkaalleen. Kun sauttue lähti liikkeelle, risti Pekka kätensä saivansa ympärille ja sanoi: "Herra Iisak, Herra otti, otteko Herran nimi kätetty?"

"Söhen jäi Pekka kuuntelemaan poistuvien ahkioiden ja suksimiesten aiheuttamaa rätinää huhtikuuisella hangella."

## Jälkipuhe

Sitä luulisi tuota lukijassaan, että koko tapaus on painunut historian hämärään. Etäisäni suullista tietoa rajan taakse jääneen Ilomantsin kylästä, osuudun Kuolismaan kestikevarin pojat Heikki Kettusen puolelle Pogostan rivipalokkuuteen. Momen k... kytymistalon ohe- sa tupsahti yhen 30:n muistiku- va sitä, kun Pekka Tanskanen emäntä, poika ja tytär lapsensa kanssa tuorin ruumina Kuolismaan kestikevarin pihalle "kevähäpiällä" 1920.

Vaikka kirjailija Eeva Joen- pelto kehoittaa viimeisinään romaansissa erästä replikkää tyykkämään riittävästi aseta- taan, "jottei varjos haalistu", niin näinkin jylhän tostarinan varjo uhkaa haalistua Ilomantsissa täysin näkymättömäksi.

— Alussa oli viime vuosisa- dan lopussa vain kuun luoma kahden ihmisen varjo kevät- hangilla Kuuttivaaran salolla. Sitten olivat neljän Vaaksauksen miehen — ruumiin hakijoi- den — varjos kevätauringon ki- lossa. Saattoi olla auringon- nousensa pikät ja mustat var- jot hengellä laajalla suoukveal- la.

— Se oli tosi jylhää Jumalan- teatteria ja elämänteatteria, jonka ohjaajaa ei kukaan enää vielä tänäkään päivänä Vaai- vallaton ja uhrautuvat naapuri- riivun tragedian neljän ruumiin kanssa jättänyt ruudinhaiua.

Vaite pakkaneen paukkui tuo- na talvena Kuuttivaaran ja Vaaksauksen salolla.

Kukahan tietäisi kertoa lop- pan? Milloin ja miten kuoli Pekka Tanskanen? Jäikö hä- nehän ketään jälkeistä tai su- kulaista, joka muistaisi tämän jylhää tostarinan?

ERKKI A. SIVONEN

## Välirauhan kuolemanpartiot

Ensio Kettunen

*Talvisodan viimeisinä päivinä Suomi ja Neuvostoliitto solmivat Moskovassa rauhan. Moskovassa sovittiin uusista rajoista. Stalinin vaatimus oli Pietari Suuren vanha rajalinja. Lopullinen rajalinja sovittiin kevään ja kesän 1940 aikana käydyissä paikallisissa neuvotteluissa. Neuvostoliiton rajavaltuutetut määrittivät omavaltaisesti uuden rajan paikat ja näin ollen Moskovassa solmitut rajalinjat siirtyivät kilometrejä lännemmäksi.*



*Rajalinja Ilomantsin Vellivarassa 1941 SA-kuva*



*Rajalinja Ruhovaarasta Ilomantsin suuntaan kesällä 1941 SA-kuva*

*Rajakiistoista mainittakoon Ilomantsin osalta seuraavien kylien kohtalot. Melaselänkylä olisi jäänyt Suomelle Moskovassa solmitussa rauhassa, mutta paikallinen rajavaltuutettu oli sitä mieltä, että se jää Neuvostoliiton puolelle. Samoin hän vaati Saarivaaraa, Mannervaaraa, Mutalahtea ja Longonvaaraa Neuvostoliitolle. Neuvotteluissa päästiin kompromissiin ja em. kylät jäivät osittain Suomen puolelle. Myös suuret teollisuustaaajat kuten Enso ja Wärtsilä siirtyivät vastoin alkuperäistä sopimusta Neuvostoliitolle. Kesällä 1940 Suomalaiset aloittivat suururakan ja raivasivat rajalinjat syksyyn 1940 mennessä rajalinjat*

*kuvissa näkyvään kuntoon. Rajalla työskenteli silloin tuhansia nostomiehiä ja varusmiehiä.*



*Rajalinja Ilomantsissa kesällä 1941 SA-kuva*

*Keväällä 1940, kun joukkomme vetäytyivät rajalta Moskovan rauhan rajalinjan länsipuolelle, alettiin vartioida uutta rajalinjaa. Rajan vartiointi oli sodan päätymisen jälkeen vaarallista, sillä neuvostojoukkojen ylimielisyys ja välinpitämättömyys uuden rajan suvereniteetista olivat absurdeja. Välirauhan rajasta tuli suomalaisille rajamiehille ja rajan läheisyydessä työskenteleville surmanloukku ja kymmeniä suomalaisia katosi tai löydettiin tapettuna raja-alueilta.*

*Huhtikuussa 1940 satoja rajamiehiä ja rajalla työskennelleitä työvelvollisia ja siviilejä tapettiin tai heidät kaapattiin vangeiksi Neuvostoliittoon. Vaarallimmat raja-alueet sijaitsivat Ilomantsissa, Korpiselässä, Tohmajärvellä, Kiteellä ja Uukuniemellä.*

*Möhkön kylän itäpuolella oli 9. huhtikuuta 1940 maanviljelijä ja työvelvollinen Väinö Nuutinen rajan läheisyydessä töissä. Häntä odoteltiin illalla Möhkösissä sijaitsevaan majoituspaikkaan. kun miestä ei illalla kuulunut majapaikkaan,*

lähti aamulla rajamiesten partio etsimään Nuutista. Mies löytyi työmaalta tappettuna ja jälkien perusteella tappajat olivat tulleet rajan takaa. Nuutisesta löytyi viisi luodinreikää, joka tarkoitti, että Nuutista oli ammuttu useilla aseilla.

Maaliskuun 25. päivänä 1940 Tohmajärvellä kolmimiehinen rajapartio siepattiin Neuvostoliittoon. Kahta päivää aiemmin Kiteen ja Tohmajärven rajalla maanviljelijä Väistö tapettiin rajalinjan lähellä sijainneeseen Väistöjen heinälaatoon. Maaliskuun 27. päivänä tohmajärveläinen Toivo Eronen ammuttiin rajan Suomen puolella ja tappajiksi paljastui Neuvostoliiton rajavartijoiksi.

Ilomantsissa juhannuksena 1940 oli Toivo Mäkinen raivaamassa rajalinjaa. Hän haavoittui Neuvostoliiton rajavartioiden ampumasta luodista. Mies kuoli Ilomantsin sairaalassa 24. kesäkuuta 1940.

Syyskuussa oli Sotkasenvaarassa raivattu uusi rajalinja valmiiksi. Rajalle oli määrätty työvelvollisia pystyttämään uusia rajatolppia. Tohmajärveltä kotoisin olleet Väinö Turunen ja Väinö Kononen olivat maalaamassa rajatolppia Sotkasenvaaran ja Lamanahon välisellä alueella. Kun miehiä ei kuulunut Haapovaarassa olevaan majoituspaikkaan illalla, lähti seuraavana aamuna rajamiehet työmaalle. Työmaalla ei miehiä näkynyt, vain toisen miehen rukkaset ja maalaustarvikkeet löytyivät rajalinjalta. Myöhemmin saatiin selville, että miehet oli vangittu Neuvostoliiton rajavartioiden toimesta ja heidät oli viety kuulusteluihin Peurujoelle ja sieltä matka jatkui Siperiaan, jossa miehet olivat kuolleet. Korpiselkäläinen rajavartija Allan Miinalainen katosi Korpiselän alueen rajalla 22. lokakuuta 1940. Miestä etsittiin useita päiviä, mutta Miinalainen oli kadonnut jäljettömiin. Myöhemmin 11. lokakuuta 1942 hänet siunattiin Korpiselän sankarihautaan kentälle jääneenä.

Vastaavia katoamisia tapahtui vuoden 1940 aikana kymmeniä. Katoamiset vähenivät kevään 1941 aikana, kun rajan vartiointeissa käytettiin useiden miesten vahvuisia partioita. Kesäkuussa 1941 raja-alueille tulivat suojajoukot ja heinäkuun alussa niin Suomalaiset, kuin Neuvostoliiton rajajoukot aloittivat partioinnit rajan molemmiin puolin. Tästä asiasta lisää luettavaa löytyy syksyllä julkaistavassa kirjassa; *Itärajan tiedustelijat* (2018).